

Modely interpretace – závěrečný rozbor textu

BOHUSLAV REYNEK

Jíní

Únavou podzimní traviny lehly,
úsvitu krůpěje motýli zkřehlí
píjí;

zdvíhají křídla svá, ale již nevzletí,
na květech zavřených zelenou perletí
planou.

Také jdu unaven, žampión u cesty,
bílý a křehounký jako šat nevěsty,
sbírám.

Žampión loupám, ruka jím voní;
srdce mám těžší, než jsem měl loni,
láskou.

Žampión loupám, voní; v tom stáda
bílá zřím v duši, Jeseň je mladá
pase.

Přečistá, dobrá Jeseň tu stojí,
ledovou roušku na hlavu svoji
váže.

Autor a kontext vybrané básně

Básník, překladatel a grafik Bohuslav Reynek byl významným českým autorem první poloviny dvacátého století. Za svého života napsal třináct básnických sbírek s výjimkou poslední sbírky *Odlet vlaštovek*, která vyšla po jeho smrti.

Z jeho páté básnické sbírky *Rty a zuby*, vydané v roce 1925, pochází má vybraná báseň. Sbíрка obsahuje 41 básní a *Jíní* je první z nich. *Rty a zuby* uzavírá Reynkovo období charakteristické pro intenzivní prožitek smutku a silné expresivity výrazu.

V mém rozboru se zaměřím na detailnější interpretaci básně z pohledu subjektu, času a prostoru.

Úvodní poznatky a forma básně

Báseň *Jíní* je pravidelně strukturovaná; obsahuje šest čtyřveršových slok. Každá sloka působí jako celek díky pravidelné struktuře a interpunkci. Prostřednictvím obrazů navazuje na celek další. Reynek báseň napsal ve čtyřstopém daktylu, který ale není úplný. Třetí verš každé sloky je narušený trochejem kvůli záměrnému narušení spádu. Je na něj rytmicky i graficky přesunuta pozornost a je v napětí s druhým veršem. Třetím veršem je v básni vždy sloveso až na čtvrtou sloku, kde tímto slovem je láska. Autor si zde velmi hraje s tvarem; slovo láska zde zvýrazní formálními procesy.

Subjekt

Lyrický subjekt se v první a druhé sloce básně neprojevuje explicitně. Je zde přítomný jako tichý pozorovatel, který sleduje krajinu. Popisuje podzimní traviny a motýly. Vstupuje ve třetí sloce, kde se projevuje. Spojuje zde své pocity s přírodou, kterou popisoval v prvních dvou slokách. „*Také jdu unaven*“ podtrhuje paralelu mezi unavenou krajinou z prvního verše („*únavou podzimní traviny lehly*“) a svými pocity. V této sloce také sbírá žampión, který se objevuje v dalších dvou slokách. Sbírá žampión, který je „*bílý a křehounký jako šat nevěsty*“. Tohle přirovnání společně s únavou lyrického subjektu mi říká, že lyrický subjekt je citlivě naladěný. V jeho popisu přírody, kterou popisuje křehce a citlivě se odráží jeho vnitřní stav.

Ve čtvrté sloce je lyrický subjekt stále přítomný. Tato sloka je pro lyrický subjekt nejvýraznější. „*Žampión loupám, ruka jím voní*“ značí intimní gesto, které se vztahuje k sobě samému. Vidím zde zaměření na čichový smysl, který u lyrického subjektu evokuje vzpomínku z minulosti, a dozvídám se o něm více informací. Ve verších „*srdce mám těžší, než jsem měl loni, láskou*“ je vzpomínka, která propojuje přítomnost lyrického subjektu s minulostí a s pocity, které se u něj změnily. „*Srdce mám těžší*“ značí jistou tíhu srdce provázanou s láskou, která odkazuje na citovou hloubku lyrického subjektu.

V páté sloce se opakuje loupání žampiónu, který voní. Je zde opět vůně, která u lyrického subjektu vyvolává další vnitřní pocity. Dostává se do nějaké vnitřní vizualizace, ve které si představuje bílá stáda. V části „*v tom v stáda bíla zřím v duši*“ se subjekt dostává do vlastní

imaginace, vzpomínek nebo myšlenek. Objevuje se zde také Jeseň, na kterou lyrický subjekt navazuje v poslední sloce.

V šesté sloce lyrický subjekt vnímá Jeseň jako dobrou a přečistou („*Přečistá, dobrá Jeseň tu stojí*“), což interpretuji jako jistou sílu a harmonii. V předchozích slokách je lyrický subjekt melancholický a tento obraz je kontrastem jeho pocitů. Nachází harmonii a čistotu v přírodě a touží po ní. Ve verších „*ledovou roušku na hlavu svoji váže*“ subjekt ustupuje do pozadí a nechává prostor Jeseň, která přebírá hlavní roli. Tento závěr vnímám jako smíření s přirozeným řádem.

Lyrický subjekt v básni prochází různými emocemi, které se odrážejí ve vnímání a popisu přírody. Je zde pocit únavy, kterou vidí v krajině, kde traviny lehly a motýli nevzletí. Je melancholický a jeho melancholie vychází z všeobecné pomíjivosti. Dále je zde útěcha subjektu v pozorování přírody; nachází krásu a klid ve vůni a sbírání žampionů. Jeho osobní vzpomínky naznačené v těžkosti srdce značí pocity spojené s láskou, která mohla být nenaplněná nebo ztracená. Cítí hluboké pocity lásky spojené s melancholií a tíhou. Lyrický subjekt si nakonec uvědomuje pomíjivost a dochází ke smíření stejně jako příroda, které přijímá příchod zimy. V celé básni je příroda spjatá s pocity subjektu. V popisech ji vnímá s určitou pokorou a její řád mu přináší vnitřní uspokojení.

Prostor

Název básně „*Jíni*“ značí námrazu či jinovatku, která mění krajinu. Toto téma námrazy a chladu, které je spjaté s koncem podzimu, vidíme v celé básni. V první sloce je prostor zaměřený na krajinu, která je klidná a unavená. „*Traviny lehly*“ značí nějaký konec, který se váže k podzimnímu procesu. „*Úsvitu krůpěje*“ vnímám jako obraz jinovatky, která taktéž rezonuje v celé básni. Jsou tu zkřehlí motýli, kteří jsou zkřehlí právě mrazem a představují kontrast jemnosti a lehkosti motýla a chladu, který přišel. První sloka nám dává vhled do této chladné a podzimní krajiny.

V druhé sloce pokračuje popis krajiny a odkaz na zkřehlé motýly. Už zde není celá krajina, ale zaměření na určitý moment. Prostor je zde menší, vnímá blíže motýly a květy. U „*zdvíhají křídla svá, ale již nevzletí*“ si představuji pohyb křídel motýlů, který je zastaven zimou, kvůli které již nemohou vzlétnout. „*Na květech zavřených zelenou perletí planou*“ vidíme přípravu přírody na zimu; květy se při chladu zavírají a chrání se. Motýli a květy tvoří obraz nehybnosti. Zelená perleť zde označuje lesklý povrch nebo vrstvu jinovatky, která je na povrchu květů. Perleť si spojuje s bílou barvou, kterou v básni vidíme často.

Ve třetí sloce lyrický subjekt jde a sbírá žampion u cesty. Je zde malý odklon od přírody a detailů k cestě, u které je lyrický subjekt. Umístění u cesty zdůrazňuje, že se jedná o okamžik na cestě a ne trvalý stav. Ve sloce čtvrté se pohled zvenčí, který byl u předchozích slok, obrací dovnitř. Tento přechod prostoru vnímáme ve vyjádření osobních pocitů lyrického subjektu. Je zde velká intimita a subjektivita, která je vyjádřená vůní a tíhou. U vnitřního pohledu zůstáváme i u páté sloky. Tato sloka je velmi osobní. „*V tom stáda bílá zřím v duši*“ ukazuje

ponoření lyrického subjektu do vlastních myšlenek; do své duše. Prostor jde zde do vnitra lyrického subjektu.

V poslední sloce je opět popis krajiny. Prostor se mění v zobrazení velikosti. Vidíme to u „*dobrá Jeseň tu stojí*“, kde Jeseň značí podzim, který pomalu přechází do zimy. Ledová rouška, kterou si váže, značí přechod do zimního období.

Prostor v celé básni je zasazen do podzimní krajiny. Je zasazen do rána, kde nejvíce vnímáme jinovatku a detaily úsvitu. Prostor na mě působí klidně a křehce. V tomto prostředí se pohybuje lyrický subjekt, který nalézá spojení mezi přírodou a vlastními pocity. Vytváří to pro mě harmonii v celkové melancholicky laděné básni.

Čas

Báseň začíná minulým časem, kdy podzimní krajiny lehly. Úsvit označuje ráno jako konkrétní čas dne, o kterém je v básni psáno. V části „*motýli zkřehlí pijí*“ je čas přítomný, který je i v druhé sloce. V této sloce čas plyne pomalu. U „*motýli zdvihají křídla svá, ale již nevzletí*“ je zdůrazněna nehybnost a zpomalení času. Motýli se pokoušejí vzlétnout, ale kvůli chladu a námraze nemohou.

Ve třetí sloce je přítomný čas u lyrického subjektu. Je konkrétní; subjekt jde a sbírá žampion v přítomném okamžiku. Čtvrtá sloka posouvá čas z přítomnosti do minulosti skrz vzpomínky lyrického subjektu. Na začátku je stále čas přítomný, opakuje se zde loupání žampionu, ale následující verše „*srdce mám těžší, než jsem měl loni*“ značí prolínání s minulostí. Když lyrický subjekt mluví o minulém roku, podtrhuje se zde kontrast mezi minulými a dřívějšími pocity; minulý rok měl srdce lehčí.

V páté sloce je opět přítomnost v loupání žampionu. Tento akt trvá ve třech slokách. Interpretuji to jako celkové pomalé a klidné plynutí přítomného času, které dovršuje zpomalením v části „*v tom stáda bíla zřím v duši*“. Čas se přesouvá do roviny představivosti.

Závěrečná sloka uzavírá časovou linku básně tím, že představuje Jeseň, která přechází k zimě. Jeseň stojí a váže si ledovou roušku. Přítomný čas zde zdůrazňuje přechodnost k zimě. Verš vnímám jako odkaz na cykličnost přírody a zdůraznění symbolického završení času.

Báseň je ukotvena v čase podzimního úsvitu a je zde zejména přítomný čas, který vytváří dojem intenzivního prožívání okamžiku v přírodě. Přechody do minulosti a imaginace dávají básni větší hloubku. Čas je zde také propojen s přírodou a jejím rytmem.

Závěr

Báseň *Jíní* citlivě propojuje lyrický subjekt, prostor a čas. Lyrický subjekt je zde svými pocity velmi spjatý s přírodou a čas v básni je ukotvený v podzimním ránu. Prostor je ztělesněn jemnou a klidnou podzimní krajinou. Dílo působí velmi harmonicky; báseň propojuje lidské emoce s harmonií přírody. Reynek zde popsal krásu přírody na prahu zimu, kdy jinovatka,

Terezie Friedlová, 552467

motýlí křídla a zvalé krajiny odrážejí cykličnost života. Skrz lyrický subjekt a jeho melancholickými pocity a vzpomínáním na lásku popsal nevyhnutelnost času a smíření.

- Ok, soustředěný text
- slovo „melancholický“ by bylo dobré používat max. 2x
- několik podařených postřehů